

RAKENNEMUUTOS, HYVINVOINTIVALTIO

JA POHJOISMAINEN YHTEISTYÖ

Toisen maailmansodan jälkeen Euroopassa koitti kylmä sota. Maanosan jakoi kahtia rautaesirippu, joka erotti Neuvostoliiton johtaman itäblokin lännestä. Neuvostoliitto oli toisen maailmansodan aikana liittänyt itseensä Baltian maat Viron, Latvian ja Liettuan, joista tuhannet ihmiset pakenivat pienillä veneillä Itämeren yli Ruotsiin. Vuonna 1947 solmittuun lopulliseen Pariisin rauhaan saakka Suomea piti silmällä Neuvostoliiton valvontakomissio, joka tarkkaili aseleposopimuksen ehtojen täyttämistä ja piti Suomea tiukasti otteessaan. Neuvostoliitolla oli sitä paitsi vuoteen 1956 saakka sotilastukikohta Porkkalassa aivan Helsingin länsipuolella. 1948 Suomi ja Neuvostoliitto solmivat ystävyys-, yhteistointi- ja avunantosopimuksen (YYA-sopimus), jonka mukaan Suomen oli puolustauduttava, mikäli Suomi – tai Neuvostoliitto Suomen alueen kautta – joutuisi hyökkäyksen kohteeksi ”Saksan tai muun sen kanssa liitossa olevan valtion taholta”. Suomi pyrki kuitenkin pysyttelemään kylmässä sodassa

puolueettomana, ja sen onnistuikin – vastoin kaikkia todennäköisyyksiä – säilyttää länsimainen demokratiansa ja monipuoluejärjestelmänsä läpi koko kylmän sodan. YYA-sopimus oli Suomen ulkopoliittikan kulmakivi aina Neuvostoliiton hajoamiseen saakka 1991, ja sopimuksen myötä syntynyt kauppayhteistyö Neuvostoliiton kanssa hyödytti suuresti Suomen taloutta 1960- ja 70-luvuilla.

NORJA, TANSKA JA ISLANTI ratkaisivat turvallisuuspoliittisen ongelmansa toisen maailmansodan jälkeen liittymällä läntiseen puolustusliitto Natoon. Ruotsi päätti – Suomen tilanteen huomioon ottaen – pysytellä sotilaallisesti liittoutumattomana, mutta käytännössä sillä oli läheinen suhde länteen. Suomen onnistui samalla tavalla harjoittaa puolueettomuuspolitiikkaa – kuitenkin sen suhde Neuvostoliittoon oli erityinen. Näin Suomi ja Ruotsi muodostivat idän ja lännen välille eräänlaisen valtatyhjiön.

KUVA 51. Amerikkalainen Naton tukikohta Islannin Keflavikissa. Tukikohta suljettiin 2006.

POHJOISMAAT PERUSTIVAT 1952 Pohjoismaiden neuvoston keskinäiseksi yhteistyöelimekseen. Jo vuonna 1954 Pohjoismaiden välille saatiin passivapaus ja yhteiset pohjoismaiset työmarkkinat. Suomi liittyi neuvostoon 1955. Pohjoismainen yhteistyö kehittyi monilla eri tasoilla, ja erityisesti Suomelle Pohjola oli tärkeä henkireikä länteen kylmän sodan maailmassa.

POHJOISMAIDEN NEUVOSTON merkitys väheni vuosisadan loppua kohden, kun Pohjoismaat liittyivät yhteiseurooppalaiseen järjestöihin. EU-sopimukset korvasivat aikaisemmat Pohjoismaiden neuvoston sopimukset. Taloudellista yhteistyötä har-

joitettiin 1960-luvulla vapaakauppajärjestö EFTA:n puitteissa, jossa kaikki viisi Pohjoismaata olivat mukana – Suomi liitännäisjäsenenä vuoteen 1986. Tanska liittyi Euroopan yhteisöihin (EY) jo 1973, kun taas Suomi ja Ruotsi liittyivät vasta 1995 – kylmän sodan jo päättyttyä. Tuolloin EY oli jo muuttunut Euroopan unioniksi (EU). Myös Norja on kahdesti harkinnut liittymistä, mutta norjalaiset ovat molemmilla kerroilla (1972 ja 1994) torjuneet jäsenyyden kansanäänestyksessä. EFTA ja EY perustivat yhteiset sisämarkkinat, Euroopan talousalueen ETA:n, joka käsittää EU-maiden lisäksi myös Norjan ja Islannin.

KUVA 52. Pohjoismaiden neuvoston istunto 2010

KUVA 53. EU-maiden lippuja

KUVA 54. Kööpenhaminalaisia lapsia

SUOMI OTTI vuonna 2001 ainoana Pohjoismaana käyttöön EU:n yhteisen rahayksikön euron. EU-maat Tanska ja Ruotsi jättäytyivät yhteisvaluutan ulkopuolelle.

SOTIEN JÄLKEINEN vaurastuminen on nostanut Pohjoismaat maailman rikkaimpien maiden joukkoon. Norjan taloutta ovat suosineet Pohjanmereltä 1960-luvulla löytyneet suuret öljyvarannot. Kaikissa Pohjoismaissa on alettu rakentaa ns. pohjoismaista hyvinvointivaltiota. Erityisesti naisten osallistuminen työelämään on ollut yhteinen piirre Pohjoismaille. Pohjoismaiset kuningaskunnat

ovat sallineet naisten pääsyn valtaistuimellekin: Tanskassa lakimuutos tehtiin 1953, minkä ansiosta nykyäänkin maan valtionpäämiehenä toimii kuningatar Margareeta II.

SUOMI OLI PITKÄÄN kehityksessä muita Pohjoismaita jäljessä, minkä johdosta 1960-luvun lopulla noin 30 000 suomalaista muutti vuosittain Ruotsiin työn ja paremman sosiaaliturvan perässä. Muuttovirta väheni lopulta, kun 1960-luvun puolenvälin jälkeen toteutettujen uudistusten ansiosta Suomen elintaso nousi nopeasti muiden Pohjoismaiden tasolle. Kaikki

maat ovat käyneet läpi saman rakennemuutoksen maatalousyhteiskunnasta teollisuusyhteiskunnan kautta ”jälkiteolliseen yhteiskuntaan”, jossa keskeisin työllistävä ala ovat palveluammatit. Runsaan maahanmuuton myötä vanha kansallisvaltioiden yhtenäiskulttuuri on useimmissa Pohjoismaissa vaihtunut uudeksi monikulttuuriseksi yhteiskunnaksi.

KESKUSTELE

VERTAA keskenään Pohjoismaiden asennetta Natoon ja Euroopan yhdentymiseen (EY-EU) toisen maailmansodan jälkeen! Mistä erot johtuvat?

MISTÄ syistä Tanska ja Ruotsi ovat joutuneet ristiriitoihin toistensa kanssa historian kuluessa?

MITEN Ruotsin ja Norjan väliset suhteet ovat kehittyneet 1800- ja 1900-luvuilla?

MISTÄ syistä Suomen ja Venäjän väliset suhteet huonontuivat 1800-luvun loppua kohden? Millaiset olivat Suomen idänsuhteet 1900-luvulla?

VERTAA keskenään Tanskan kokemuksia elää suurvallan lähinaapurina (Saksa) Suomen vastaaviin kokemuksiin (Venäjä/ Neuvostoliitto) viimeisen kahden vuosisadan aikana.